

Työ ja turva -osasto/ JA, SN, RJ, MT/ea

15.8.2017

SAK 12779 / 2017

Työ- ja elinkeinoministeriö
lähetetty lausuntopalvelut.fi -kautta

TEM/1179/00.06.02/2017

SAK:n lausunto jakamistalouden säädösympäristöstä

Jakamistaloudessa ei ole kyse uudesta ilmiöstä, sillä ihmiset ovat vaihtaneet, kierrättäneet tai jakaneet omaisuuttaan, voimavarojaan, taitojaan ja aikaansa aina – joko korvauksetta tai korvausta vastaan. Sen sijaan jakamisen tapa on muuttunut ja myös helpottunut digitaalisen kehityksen myötä. Tällaisen vaihdantatalouden laajeneminen on hyväksyttävää jo ekologiankin kannalta.

Jakamistalouden säädösympäristössä SAK:ta kiinnostaa kuitenkin se, miten työ sekä sen tekeminen ja välittäminen siirtyvät entistä enemmän digitaalisille alustoille. Miten alustataloudessa työskentelevien oikeudet ja työsuojelu turvataan, ja miten alustatalouden työnantajat saadaan hoitamaan velvollisuutensa niin, ettei niille synny ansiotonta kilpailuetua perinteisiin toimijoihin verrattuna. Sääntelyn tavoitteena on oltava hyvä työelämä ja samat pelisäännöt kaikille.

Kritiikkiä termistä ”jakamistalous”

Verkkoalustoihin perustuvalla digitaalisella taloudella ei ole yhteisesti sovittua määritelmää, vaan ilmiöstä käytetään useita eri termejä kuten alustatalous, yhteistyötalous, jakamistalous tai vertaistalous.

Työ- ja elinkeinoministeriö käyttää lausuntopyyntössään termiä ”jakamistalous”, joka ei kuvasta tarkoitettua ilmiötä ja siitä nousevia ongelmia, vaan luo siloteltua mielikuvaa yhteisöllisyydestä ja kierrätyksestä - tavaroiden jakamisesta, lainaamisesta ja vaihtamisesta muiden kanssa ilman voitontavoittelua.

Ilmiötä kuvaa paremmin termi ”alustatalous”, joka tarkoittaa tavaroiden, palvelujen ja työn ostamista ja myymistä verkossa (internet ja erilaiset applikaatiot). Termin käyttö kiinnittää huomion siihen, mitä kautta jakaminen tai työntekeminen tapahtuu. Myös Euroopan parlamentin työllisyyden ja sosiaaliasioiden valiokunnan yhteistyötaloutta koskevassa lausunnossa todetaan, että termi alustatalous vaikuttaa objektiivisimmalta kuvaukselta, ja kehottaa komissiota varmistamaan yhtenäisen terminologian käytön.

Näin olisi tehtävä Suomessakin, sillä esimerkiksi kuljetusyritys Uber tai ruokalahettifirmat Wolt ja Foodora eivät ole voittoa tavoittelematonta jakamis-, vertais- tai vaihdantataloutta. Ne ovat yrityksiä, jotka ovat perustaneet liiketoimintansa digitaalisille alustoille. Muun muassa Suomessakin toimivan Foodoran taustayhtiö on uusien tietojen mukaan

Työ ja turva -osasto/JA, SN, RJ, MT/ea

15.8.2017

listautumassa pörssiin 4,4 miljardin euron markkina-arvolla. (Talouselämä 19.6.2017)

Työ alustataloudessa

Alustatalous on luonut digitaaliset työmarkkinat. Se on tuonut mukanaan toisaalta internetin kautta tehtävän ja välitettävän ns. pilvityön sekä verkon kautta välitettävän keikkatyön. Digitaaliset alustat ovat siis muuttaneet tapaa, miten työtä tehdään ja johdetaan ja miten työtä välitetään. Siksi olisikin mitä pikemmin nykyaikaistettava voimassa olevaa lainsäädäntöä ja sosiaaliturvajärjestelmiä, jotta työntekijöiden oikeudet ja työsuojelu voidaan varmistaa.

Alustataloudessa työskentelevät työntekijät ovat Suomenkin lainsäädännön mukaan joko työntekijöitä tai yrittäjiä (ammattinharjoittajia). Kaikille työtä tekeville onkin varmistettava oikeudenmukaiset työolot ja sosiaaliturva heidän asemastaan riippumatta.

Euroopan parlamentin yhteistyötaloutta koskevassa mietinnössä todetaan, että alustataloudessa on varmistettava työntekijöiden oikeus järjestäytyä, neuvotella työehtosopimuksia ja toteuttaa työtaistelutoimia kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Tästä SAK on täysin samaa mieltä. Yhdistymisvapaus, työehtosopimukset ja oikeus työtaistelutoimiin ovat perusoikeuksia, jotka kuuluvat kaikille. Tämä edellyttää myös kilpailulainsäädännön päivittämistä.

Työsuhde alustataloudessa

Tällä hetkellä alustoilla toimivat yritykset eivät ole työnantaja-asemassa eli ne eivät ole työsopimuslain mukaisia työnantajia. Siitä seuraa se, että alustojen kautta töitä tekevät työntekijät eivät ole työsuhteessa alustatyönantajaan. Siten työntekijöille ei synny oikeutta ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan, heihin ei päde työaika- eikä työsuojelulainsäädäntö eikä heillä ole oikeutta työterveyshuoltoon.

Monet alustat toimivat kuitenkin työnantajan tavoin. Ne välittävät ennalta määritettyjä tehtäviä: esimerkiksi Uber-kuskit ajavat ihmisiä paikasta toiseen, Wolt ja Foodora kuljettavat ruokaa, Care.comin "työntekijät" hoitavat ihmisiä oman osaamisensa ja kokemuksensa mukaan. Työ tehdään alustatyönantajan johdon ja valvonnan alaisuudessa, koska alusta määrää palkkiot, työn säännöt ja myös työn tekemisen paikan (keikkatyössä). Työtä tehdään ansiotarkoituksessa vastiketta vastaan ja työnantajan lukuun.

SAK:n mielestä työsopimuslain mukaisen työsuhteen ja työntekijän määritelmät/tunnusmerkistöt on selvennettävä koskemaan myös alustatalouden työntekoa. Myös alustatyönantajan asema ja työnantajavelvoitteet on määriteltävä selkeästi työlainsäädännössä.

Työ ja turva -osasto/JA, SN, RJ, MT/ea

15.8.2017

Työsuhteen tunnusmerkkien täyttyessä työn teettäjän ja työn tekijän välisen sopimuksen tulisi aina olla työsopimus kaikkine siihen työntekijälle kuuluvine oikeuksineen riippumatta siitä, onko kysymys työ-, sosiaaliturva- tai verolainsäädännön soveltamisesta. Työsopimuslain työsuhteen tunnusmerkkejä tulisi aina tulkita samalla tavalla riippumatta, mistä lainsäädännöstä on kyse. Tämä edellyttää eri viranomaisten välistä sujuvaa yhteistyötä ja tiedonvälitystä.

Alustatalous voi lisätä myös alihankintaa ja on myös luultavaa, että työtä tehdään yhä enemmän kansallisten rajojen yli. Tämän vuoksi pitää tarkastella tilaajan vastuuta sekä sosiaali- ja verokysymyksiä.

Työttömyysturva ja eläkevakuutus

Sekä työ- ja elinkeinoministeriö että sosiaali- ja terveysministeriö ovat käynnistäneet lainsäädäntövalmistelun liittyen työ- ja elinkeinoministeriön asettamien selvityshenkilöiden Maria Löfgrenin ja Harri Hellstenin ehdotuksiin itsensä työllistäjien työttömyysturvasta ja – vakuutusjärjestelmästä sekä mahdollisiin muutostarpeisiin eläkevakuutuksen osalta. SAK osallistuu näihin työryhmiin ja pyrkii vaikuttamaan mm. siihen, että ns. yhdistelmävakuutus pystyttäisiin toteuttamaan. Osa selvityshenkilöiden ehdotuksista (työttömänä aloitetun yritystoiminnan pitäminen sivutoimisena sekä oikeus sovitellun työttömyysetuuteen neljän ensimmäisen kuukauden ajan) ovat jo etenemässä.

Eläkevakuutuksen osalta on selvittelyssä yrittäjien eläkevakuutuksen sääntöjen mahdollinen uudistaminen niin, että eläkevakuuttaminen olisi nykyistä helpompaa ja joustavampaa itsensä työllistäjille. SAK pitää tärkeänä, että kaikki tehty työ ja yrittäjätoiminta kartuttaisi tulevaa eläkettä niin, että kansaneläkkeen ja takuueläkkeen osuus eläketulosta ei ainakaan kasvaisi nykyisestä.

Verotus ja harmaa talous

Verohallinnon tulee verotuksessa panostaa resursseja erityisesti uusien ilmiöiden valvontaan ja harmaan talouden torjuntaan sekä eri alustatalouden toimijoiden neuvontaan ja ohjeistamiseen.

Verohallinnon tulevaisuudessa ylläpitämän tulotietojärjestelmän (Katre) avulla alustapalveluiden tarjoajat voisivat jatkossa hyvinkin helposti ilmoittaa niiden kautta kulkevia palvelujen tuottajien saamia veronalaisia tuloja. Tulotietojärjestelmästä esimerkiksi Verohallinto ja myös muut tulotietojen hyödyntäjät saisivat aina ajantasaiset tulotiedot. Tulotietojärjestelmää voitaisiin alustataloudessa hyödyntää myös harmaan talouden valvonnassa. Alustatalouden ilmiöt olisikin syytä ottaa huomioon tulotietojärjestelmää myöhemmin kehitettäessä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry